Maa - ja metsätalousministeriön vastinelausunto maa- ja metsätalousvaliokunnalle asiaan VNS 1/2026 vp Ruokapoliittinen selonteko kansallisesta ruokastrategiasta

Maa- ja metsätalousministeriö (MMM) kiittää maa- ja metsätalousvaliokuntaa mahdollisuudesta antaa vastineensa ruokapoliittinen selonteko kansallisesta ruokastrategiasta annettuihin lausuntoihin.

Lausuntopalaute muodostaa laajan ja monipuolisen kokonaisuuden. Selonteossa kuvattuja Kansallisen ruokastrategian pitkän aikavälin tavoitteita pidetään pääosin oikeansuuntaisina, mutta samalla lausunnoissa nostetaan esiin tarve konkretisoida tavoitteita, priorisoida toimenpiteitä, selkeyttää vastuita ja resursointia sekä vahvistaa toimeenpanon seurantaa ja vaikuttavuuden arviointia.

Maa- ja metsätalousministeriö tunnistaa nämä kysymykset keskeisiksi strategian toimeenpanossa ja sen jatkotyössä. Strategian pitkän aikavälin luonteen vuoksi kaikkia tavoitteita ei ole ollut tarkoituksenmukaista määritellä selonteossa yksityiskohtaisiksi toimenpiteiksi. Strategia linjaa yhteisen suunnan, ja tavoitteiden konkretisointi tapahtuu nelivuotisissa toimeenpanosuunnitelmissa. Ensimmäinen toimeenpanosuunnitelma koskee vuosia 2026–2030, ja siinä määritellään strategisesti tärkeimmät ja ajankohtaisimmat ohjelmakokonaisuudet, konkreettiset toimenpiteet, niiden tavoitteet ja seuranta.

Lausuntopalaute tuo esiin myös ruokajärjestelmän eri tavoitteiden välisiä yhteyksiä ja osin jännitteitä. Kannattavuuden ja kilpailukyvyn, huoltovarmuuden, luonnon kantokyvyn sekä terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen samanaikaisesti edellyttää eri näkökulmien yhteensovittamista. Maa- ja metsätalousministeriö katsoo, että juuri näiden keskinäisten riippuvuuksien tunnistaminen ja yhteensovittaminen on kansallisen ruokastrategian keskeinen tehtävä.

Kannattavuus, reiluus ja kilpailukyky

Asiantuntijalausunnoissa korostetaan alkutuotannon kannattavuuden merkitystä koko ruokajärjestelmän toimivuuden, huoltovarmuuden ja uudistumiskyvyn perustana. Palautteessa nostetaan esiin myös ruokaketjussa syntyvän arvonlisän nykyistä tasaisempi jakautuminen sekä yritysten investointikyvyn ja toimintaympäristön ennakoitavuuden vahvistaminen. Palautteessa korostetaan myös tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan sekä tutkimuksen ja yritysten välisen yhteistyön merkitystä uusien tuotteiden, teknologioiden ja tuotantotapojen kehittämisessä ja kaupallistamisessa. Maa- ja metsätalousministeriö yhtyy näkemykseen siitä, että alkutuotannon ja koko ruokaketjun kannattavuuden vahvistaminen on keskeinen edellytys strategian tavoitteiden saavuttamiselle ja uuden rahoituskauden valmistelussa tämä tulee erityisesti huomioida.

Lausunnoissa nostetaan esiin myös ruokasektorin kasvun ja kansainvälisen kilpailukyvyn vahvistaminen. Erityisesti viennin kasvattamisen, jalostusasteen nostamisen, korkeamman lisäarvon tuotteiden kehittämisen sekä yritysten vientivalmiuksien ja markkinoillepääsyn parantamisen nähdään tarjoavan mahdollisuuksia koko ruokaketjun kannattavuuden vahvistamiseen. Maa- ja metsätalousministeriö pitää tärkeänä, että strategian toimeenpanossa

vahvistetaan yritysten edellytyksiä kasvaa, uudistua ja investoida sekä hyödynnetään määrätietoisesti suomalaisen ruoan vahvuuksia kansainvälisillä markkinoilla. MMM pitää tärkeänä, että ruokavienninedistämisen palvelut on resursoitu riittävästi myös tulevaisuudessa.

Ministeriö katsoo, että kannattavuus, kilpailukyky, kasvu ja huoltovarmuus muodostavat toisiaan tukevan kokonaisuuden. Taloudellisesti vahva ja uudistumiskykyinen ruokaketju ylläpitää kotimaista tuotantokapasiteettia ja vahvistaa huoltovarmuutta, kun taas vahva kotimainen tuotantopohja luo edellytyksiä kasvulle ja viennille. Asiantuntijalausunnoissa korostetaan myös tarvetta tarkastella ruokaketjussa syntyvän arvonlisän jakautumista sekä alkutuottajien asemaa ketjussa.

Huoltovarmuus

Lausuntopalautteessa korostetaan, että ruokajärjestelmän huoltovarmuus perustuu kotimaisen tuotannon jatkuvuuteen ja koko ruokaketjun toimintakykyyn. Esille nousevat erityisesti alkutuotannon kannattavuus, tuotantopanosten saatavuus ja omavaraisuus, tuotannon monipuolisuus ja alueellisuus sekä ruokaketjun kyky sopeutua erilaisiin häiriöihin ja pitkäkestoisiin muutoksiin.

Maa- ja metsätalousministeriö pitää tärkeänä, että huoltovarmuutta tarkastellaan strategian toimeenpanossa koko ruokajärjestelmän näkökulmasta. Kriittisiä riippuvuuksia voidaan vähentää muun muassa kotimaisten tuotantopanosten, ravinteiden kierrätyksen, uusiutuvan energian ja valkuaisomavaraisuuden vahvistamisen avulla. Tutkimuksella, uusilla teknologioilla ja osaamisella on tärkeä rooli näiden ratkaisujen kehittämisessä ja käyttöönotossa. Samalla on huolehdittava siitä, että ruokaketjussa säilyvät riittävä tuotannollinen kapasiteetti, osaaminen ja investointikyky.

Huoltovarmuutta ei voida rakentaa yksinomaan varmuusvarastoinnin tai yksittäisten varautumistoimien varaan. Keskeistä on normaalisti toimiva, kannattava, kilpailukykyinen ja uudistumiskykyinen kotimainen ruokajärjestelmä.

Luonnon kantokyky

Lausuntopalautteessa pidetään luonnon kantokyvyn turvaamista ruokajärjestelmän pitkän aikavälin toimintaedellytysten kannalta keskeisenä. Palautteessa korostuvat tarve vähentää ruokajärjestelmän ilmastovaikutuksia ja samalla vahvistaa ruoantuotannon sopeutumiskykyä ilmastonmuutokseen. Luonnon monimuotoisuuden vahvistamisessa nostetaan esiin muun muassa maatalousympäristöjen monimuotoisuus, laidunnus ja perinnebiotoopit sekä maaperän hyvä kasvukunto. Lisäksi lausunnoissa korostetaan ravinnekuormituksen vähentämistä, ravinteiden kierrätystä ja peltojen vesitalouden parantamista.

Useissa lausunnoissa katsotaan, että selonteon ilmasto- ja luontotavoitteet ovat oikeansuuntaisia, mutta niiden saavuttaminen edellyttää tavoitteiden konkretisoimista vaikuttaviksi toimenpiteiksi. Palautteessa nostetaan esiin erityisesti maatalouden ilmastopäästöjen vähentäminen, turvepeltoihin kohdistuvat toimet, luonnon monimuotoisuutta tukevat viljely- ja laidunnusratkaisut sekä vesiensuojelun ja ravinnekierron tehostaminen. Toimenpiteille tarvitaan myös riittävät kannustimet ja rahoitus, jotta niiden käyttöönotto on tiloille mahdollista.

Maa- ja metsätalousministeriö tunnistaa tarpeen konkretisoida strategian ilmasto- ja luontotavoitteita toimeenpanossa. Ministeriö pitää tärkeänä, että luonnon kantokykyä vahvistavat toimet kytkeytyvät ruokajärjestelmän kokonaisuuteen ja että niiden vaikuttavuutta tarkastellaan suhteessa myös ruoantuotannon jatkuvuuteen, huoltovarmuuteen ja taloudellisiin toimintaedellytyksiin. Tutkimusta ja uusia ratkaisuja tarvitaan vaikuttavien ilmasto- ja luontotoimien kehittämiseen sekä niiden vaikutusten arviointiin. Luonnon kantokyvyn vahvistaminen ja ruoantuotannon pitkän aikavälin toimintaedellytysten turvaaminen tukevat toisiaan.

Ruokakulttuuri ja hyvinvointi

Lausuntopalautteessa korostetaan kansallisten ravitsemussuositusten merkitystä terveellisen ja kestävän ruokavalion edistämisessä. Palautteessa nostetaan esiin tarve helpottaa terveellisten ja kestävien ruokavalintojen tekemistä sekä vahvistaa kasvisten, kotimaisten palkokasvien ja muiden kasviproteiinilähteiden sekä kalan käyttöä. Samalla kiinnitetään huomiota ruoan hintaan ja siihen, että terveellisen ja kestävän ruoan tulee olla eri väestöryhmien saavutettavissa sosioekonomisesta asemasta riippumatta.

Useissa lausunnoissa korostetaan, ettei kulutuksen muutos synny yksinomaan kuluttajille annettavaa tietoa lisäämällä, vaan tarvitaan myös terveellisiä ja kestäviä valintoja tukevaa ruokaympäristöä. Julkisilla ruokapalveluilla ja ruokakasvatuksella nähdään tässä tärkeä rooli. Palautteessa nostetaan esiin erityisesti kouluruokailu, ravitsemussuositusten toteutuminen julkisissa ruokapalveluissa sekä lasten ja nuorten ruokakasvatuksen vahvistaminen.

Maa- ja metsätalousministeriö pitää tärkeänä, että strategian toimeenpanossa terveellisiä ja kestäviä ruokavalintoja edistetään tavalla, joka huomioi sekä ravitsemussuositukset että ruoan saavutettavuuden ja kohtuuhintaisuuden. Kulutuksen muutosta ja kotimaisen tuotannon kehittämistä on tarkasteltava rinnakkain, jotta muuttuva kysyntä voi samalla luoda mahdollisuuksia kotimaiselle alkutuotannolle ja elintarviketeollisuudelle.

Ministeriö katsoo, että ruokavaliomuutoksen vaikutuksia on perusteltua tarkastella kokonaisuutena ottaen huomioon ravitsemuksen ja ympäristövaikutusten lisäksi vaikutukset kotimaiseen tuotantoon, ruokaketjun toimintaedellytyksiin ja huoltovarmuuteen. Ministeriö pitää tärkeänä myös suomalaisen ruokakulttuurin monimuotoisuuden, ruokakasvatuksen sekä ruoan alkuperää ja ruokajärjestelmää koskevan ymmärryksen vahvistamista. Tutkimustietoa tarvitaan myös ruokavalioiden terveys- ja ympäristövaikutusten arviointiin ja vaikuttavien ruokapoliittisten toimenpiteiden kehittämiseen ja seurantaan.

Ruokastrategian toimeenpano

Lausuntoaineiston läpileikkaava viesti on, että strategian tavoitteiden lisäksi ratkaisevaa on niiden toimeenpano. Palautteessa korostetaan konkreettisten toimenpiteiden, selkeiden vastuiden, riittävien resurssien ja seurannan merkitystä. Maa- ja metsätalousministeriö pitää tätä palautetta perusteltuna.

Ruokajärjestelmän laaja-alaisuus edellyttää yhteistyötä ja toimijuutta eri hallinnonalojen, ruokaketjun toimijoiden, tutkimus- ja koulutusorganisaatioiden, järjestöjen, kuntien ja hyvinvointialueiden sekä muiden keskeisten toimijoiden välillä yhteisten päämäärien saavuttamiseksi. Maa- ja metsätalousministeriö pitää tärkeänä, että lausuntopalautteessa esitetyt näkemykset hyödynnetään toimeenpanosuunnitelman valmistelussa ja että toimeenpanon etenemisestä ja vaikuttavuudesta raportoidaan säännöllisesti.

Maa- ja metsätalousministeriö katsoo, että kansallinen ruokastrategia luo perustan pitkäjänteiselle ruokapolitiikalle yli hallituskausien. Strategian vaikuttavuus syntyy kuitenkin vasta konkreettisista toimista. Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää toimenpiteiden priorisointia ja vastuutusta, eri politiikkatoimien yhteensovittamista sekä jatkuvaa seurantaa ja tarvittaessa toimeenpanon uudelleensuuntaamista. Maa- ja metsätalousministeriö pitää tärkeänä, että ruokaneuvoston ja sen alaisten työryhmien toiminta käynnistetään ja niille varataan tarvittavat resurssit. Keskeistä on vahvistaa suomalaisen ruokajärjestelmän kykyä tuottaa ruokaa kannattavasti ja kilpailukykyisesti, turvata ruokahuolto erilaisissa olosuhteissa, toimia luonnon kantokyvyn rajoissa sekä edistää terveyttä ja hyvinvointia.